

Oplegnotitie

**Actualisatie quickscan natuurwetgeving t.b.v.
recreatieve ontwikkeling Follega**

projectnummer 219845
concept
1 oktober 2018

Oplegnotitie

Actualisatie quickscan natuurwetgeving t.b.v. recreatieve ontwikkeling Follega

projectnummer 219845

concept
1 oktober 2018

Auteur

P. Vos

Opdrachtgever

Duijvestijn Holding Epe Bv
Tramdyk 1
8535 WJ Follega

datum vrijgave	beschrijving revisie	goedkeuring	vrijgave
1 oktober 2018	00	P de Vos	P. de Hoop

Inhoudsopgave

Blz.

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Huidige situatie	1
1.3	Voorgestane ontwikkeling	2
2	Methode	3
3	Resultaten	4
3.1	Verwachte soorten	4
3.1.1	Resultaten bureauonderzoek	4
3.1.2	Vogels	5
3.1.3	Vleermuizen	5
3.1.4	Overige zoogdieren	5
3.1.5	Ringslang (reptielen)	5
3.1.6	Vissen	5
3.2	Ecologische Hoofdstructuur (EHS/NNN)	6
3.3	Conclusies natuurwaarden	6
4	Conclusies en aanbevelingen	7
4.1	Conclusies onderzoek	7
4.2	Toetsing Wet natuurbescherming	7
4.2.1	Vogels	7
4.2.2	Zoogdieren	8
4.2.3	Amfibieën, reptielen en vissen	8
4.2.4	Conclusies soortbescherming	9
4.3	Aanbevelingen	9
4.3.1	Broedende vogels	9
4.3.2	Vleermuizen	9
4.3.3	Overige zoogdieren en amfibieën	10
4.3.4	Ringslang	10
4.3.5	Vissen	10
5	Bronnen	11

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Bij ruimtelijke plannen is in het kader van de uitvoerbaarheid inzicht gewenst in de aanwezigheid van beschermde soorten. Met andere woorden, in het ruimtelijke ordeningstraject dient te worden aangetoond dat het plan uitvoerbaar is.

Beschrijving aanleiding onderzoek

Ten oosten van het dorp Follega worden verschillende recreatieve ontwikkelingen gepland. Men is voornemens om in de Follegasloot 24 woonarken aan te meren. Daarnaast is men voornemens om enkele wandelpaden aan te leggen in en rond Follega. Het projectgebied ligt tussen de A6 ter hoogte van het viaduct over het Tjeukemeer en het dorp Follega. Daarnaast is de Follegasloot, die de Grutte bekken en het Tjeukemeer met elkaar verbindt, aangewezen als Ecologische Verbindingszone in het kader van het Natuurnetwerk Nederland.

De ontwikkeling is recent weer opgepakt. Er heeft een aanpassing plaatsgevonden. Daarom is een wijziging in het bestemmingsplan nodig. Hiervoor is actueel onderzoek in het kader van de natuurwetgeving nodig. Ten behoeve van de ontwikkeling is een quickscan flora en faunawet uitgevoerd (Oranjewoud, 12 mei 2010). De geldigheid van een ecologisch onderzoek binnen ruimtelijke procedures is ca 3 à 5 jaar. De quickscan wordt daarom middels deze oplegnotitie geactualiseerd. Belangrijke wijzigingen zijn:

- Veranderingen in de begrenzingen van beschermde natuurgebieden (met name in het Natuurnetwerk Nederland, NNN; provinciaal Natuurbeheerplan);
- Veranderingen in de beschermde status van planten en dieren met het in werking treden van de Wet natuurbescherming sinds 1 januari 2017;
- Toegenomen kennis wat betreft de ecologie en verspreiding van beschermde plant- en diersoorten;
- Veranderingen in het plan die nog niet eerder getoetst zijn.

1.2 Huidige situatie

Het plangebied bestaat voornamelijk uit weilanden en ligt naast de Follegavaart. Deze vaart verbindt de Grutte Brekken met het Tjeukemeer. De Follegasloot is aangewezen als EVZ in het kader van het Natuurnetwerk Nederland (NNN/EHS).

De kade heeft een ruige begroeiing met soorten als riet en harig wilgenroosje. Het westelijk deel van het plangebied (waar de haven wordt gegraven) is sterk verruigd met opslag van wilgen. Het deel waar natuurontwikkeling is voorzien, bestaat uit soortenarm grasland. De watergangen in en om het plangebied hebben een oevervegetatie met grote egelskop en zijn voor een groot deel bedekt met kroos. In de diepe watergang die binnen het plangebied ligt, is een dikke sliblaag aanwezig.

1.3 Voorgestane ontwikkeling

De opdrachtgever is voornemens om 16 woonarken voor maximaal 4 personen te ontwikkelen in het dorp Follega. De woonarken komen te liggen in een te graven haven, parallel aan de

Oplegnotitie

Actualisatie quickscan natuurwetgeving t.b.v. recreatieve ontwikkeling Follega
projectnummer 219845
1 oktober 2018
Duijvestijn Holding Epe B.V.

Follegasloot, vlak bij het Tjeukemeer en in de oksel van de A6. De woonarken worden particulier eigendom, waardoor er geen vaste aankomst- en vertrekdagen zijn en er niet steeds nieuwe recreanten in het gebied aanwezig zijn. De woonarken worden recreatief gebruikt, er is dus geen sprake van permanente bewoning. De botenhelling in het plangebied zal uitsluitend worden gebruikt door de eigenaren van de woonarken in het park.

Een deel van het plangebied bestaat uit natuur ter compensatie van de Ecologische Hoofdstructuur die in de begrenzing van 2010 verloren zou gaan. Ten opzichte van 2010 is de ontsluiting aangepast.

2 Methode

Het onderzoek naar het voorkomen van beschermde soorten en ligging van beschermde gebieden is opgebouwd uit twee onderdelen:

1. Bureaustudie naar waarnemingen van beschermde soorten uit het (recente) verleden en ligging van beschermde gebieden in de invloedssfeer van het project;
2. Terreinbezoek naar de (mogelijke) aanwezigheid van beschermde soorten.

In het bureauonderzoek wordt specifiek gekeken naar soorten uit de Vogelrichtlijn (artikel 3.1), soorten van de Habitatrichtlijn (artikel 3.5) en 'andere' beschermde soorten (artikel 3.10). Een aantal soorten is door de provincies vrijgesteld en zijn opgenomen in provinciale vrijstellingen. Deze zijn niet meegenomen in deze toetsing. Deze soorten zijn zodanig algemeen in de provincie dat de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt met het voorliggende project.

Om een beeld te krijgen van de verspreiding en (mogelijk) voorkomen van beschermde soorten in en rond het projectgebied, zijn ten eerste recente bronnen geraadpleegd (verspreidingsatlassen, onderzoeksrapporten en websites). Een belangrijke bron die we gebruiken is de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Hierbij is nagegaan of er in de periode 2013-2018 beschermde soorten zijn aangetroffen in of nabij het projectgebied. Aan de hand van de resultaten van de bureaustudie is een inschatting gemaakt of de betreffende soorten in het plangebied voor zouden kunnen komen.

Naast de bronnen met soortinformatie, is voor het bepalen van de ligging van beschermde gebieden gebruik gemaakt van de gebiedendatabase op de website van het Ministerie van EZ. Om inzicht te krijgen in de ligging van het projectgebied t.o.v. van het NNN is de provinciale website geraadpleegd.

Naar aanleiding van de uitkomsten van voorgenoemde bureaustudie is middels een terreinbezoek bepaald in hoeverre de aanwezigheid van beschermde soorten aannemelijk gesteld kan worden op basis van aanwezig geschikt habitat. Naast directe waarnemingen kan dan aan de hand van de aangetroffen biotopen een beeld worden geschetst van de verwachte aanwezige beschermde soorten. Het gaat hier om een deskundigenoordeel op basis van de fysieke gesteldheid van het terrein (biotopenonderzoek). Daarnaast zijn de aangetroffen belangwekkende soorten opgetekend.

Op 24 juli 2018 is vanaf circa 9:30 uur een terreinbezoek uitgevoerd door een deskundig ecooloog van Antea Group bij onbewolkt weer met een temperatuur van circa 20 °C. Tijdens het terreinbezoek is het projectgebied te voet belopen.

In het plangebied ligt één diepe watergang die mogelijk verondiept of gedempt wordt. Deze watergang is met een RAVON-schepnet afgevist met het oog op de grote modderkruiper.

3 Resultaten

3.1 Verwachte soorten

3.1.1 Resultaten bureauonderzoek

Ten opzichte van de eerder uitgevoerde quickscan (2010) zijn er als gevolg van een completer verspreidingsbeeld zes beschermde soorten meer vastgesteld (vijf soorten zoogdieren en één reptielensoort). Twee soorten vissen (bittervoorn en kleine modderkruiper) zijn hun beschermde status kwijt en komen niet meer voor in het overzicht. Verder komt de verwachting overeen met de eerder uitgevoerde quickscan.

Tabel 3.1. Overzicht van waargenomen beschermde soorten in de omgeving van het projectgebied (met een straal van 2,5km) die in het NDFF door derden zijn ingevoerd. De soorten zijn in te delen in Habitatrichtlijn (HR), lijsten A en B behorende bij artikel 3.10 en vogelsoorten met een jaarrond beschermd nest (JRB) en zijn aangegeven met een 'X' (NDFF, 2013-2018).

Soortgroep	Soort	JRB	HR	A/B
Vogels met een jaarrond beschermd nest*	Boomvalk	X		
	Buizerd	X		
	Gierzwaluw	X		
	Huismus	X		
	Ransuil	X		
	Slechtvalk	X		
	Sperwer	X		
Zoogdieren	Bever		X	
	Boommarter			X
	Das			X
	Noordse woelmuis		X	
	Otter		X	
	Vleermuizen**		X	
Amfibieën	Geen waarnemingen			
Reptielen	Ringslang			X
Insecten - Dagvlinders	Geen waarnemingen			
Insecten - Libellen	Geen waarnemingen			
Vissen	Geen waarnemingen			
Planten	Geen waarnemingen			
Overige soortgroepen	Geen waarnemingen			

*Categorie 5: de afweging of er sprake is van een jaarrond beschermd nest uit categorie 5 wordt gemaakt bij de beschrijving van de resultaten van het terreinbezoek (paragraaf 4.2.2).

** Vleermuizen: gewone en ruige dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en watervleermuis

3.1.2 Vogels

De aanwezigheid van jaarrond beschermde nesten van vogels is op basis van het veldbezoek uitgesloten. Het plangebied is geschikt als broedgebied voor weidevogels en algemene vogelsoorten.

3.1.3 Vleermuizen

In 2012 heeft als vervolg op de quickscan uit 2010 nader veldonderzoek naar vleermuizen plaatsgevonden door R. Modderman. Tijdens twee veldbezoeken (5 juli en 13 augustus) is vastgesteld dat de rosse vleermuis, laatvlieger en meervleermuis in de omgeving van het plangebied foerageren. Voor de meervleermuis is de Follegasloot een essentiële vliegroute om vanaf de verblijfplaatsen op het Tjeukemeer te kunnen foerageren.

3.1.4 Overige zoogdieren

Sporen van bever, boommarter, otter en das zijn in het plangebied niet aangetroffen. Voor de bever en otter zijn met name de nabijgelegen natuurgebieden en grotere watergangen van belang als leefgebied. De boommarter is slechts bekend als verkeersslachtoffer op de Rijksweg A6. Voor boommarter en das is het plangebied niet geschikt als leefgebied.

De noordse woelmuis komt op 1,5 kilometer ten noorden van het plangebied voor in het natuurgebied De Wiel. Voor deze soort zijn de oevers in het plangebied niet geschikt.

3.1.5 Ringslang (reptielen)

Op ca 150 meter ten westen van het plangebied is in 2012 de ringslang waargenomen. Het plangebied is vormt voor deze soort geen typisch leefgebied en voortplantingsplekken ontbreken. Het gaat waarschijnlijk om een zwervend individu. De kade is eventueel geschikt als overwinteringsbiotoop. Deze is voldoende droog en op het zuidelijk talud bevindt zich een rietkraag met strooisellaag.

3.1.6 Vissen

De watergangen rond het plangebied blijven ongemoeid, maar in het plangebied ligt één sloot die verondiept of deels gedempt wordt. Deze sloot is beoordeeld op de geschiktheid voor de grote modderkruiper, een soort die niet uit de omgeving bekend is, maar die wel in soortgelijke gebieden als het plangebied voorkomt. De sloot is aan de west- en oostzijde afgesloten door dammen. Bij de westelijke dam van 5 meter breed is de duiker niet gevonden. Het kan zijn dat de duiker niet aanwezig is of verstopt/ingestort is. Bij de oostelijke dam van 10 meter breed werd een duiker van 40 cm gevonden die aan beide zijden nog een meter uit de dam stak. Een dergelijke lange duiker vormt voor vissen een barrière en voor vissen die de bodem of oever volgen ligt het uiteinde van de duiker ongunstig. Dit betekent dat de sloot voor vissen vrij geïsoleerd ligt.

In de sloot was een dikke baggerlaag aanwezig. Met een RAVON-schepnet is de sloot afgevisd en de bagger doorzocht. Hierbij zijn geen vissen gevangen. Op basis van de combinatie van het vissen en de kenmerken van de sloot is de grote modderkruiper uitgesloten.

3.2 Ecologische Hoofdstructuur (EHS/NNN)

Uit de kaartviewer op de website van de Provincie Fryslân blijkt dat het plangebied bijna geheel buiten de begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur / het Natuurnetwerk Nederland (NNN) ligt. De Follegasleat en de daarbij horende rietkraag hebben respectievelijk de status *natte Ecologische Verbindingszone* en *EHS overige natuur*. Ten opzichte van de quickscan uit 2010 is dus de EHS-status van het oostelijk deel van het plangebied grotendeels vervallen. De verbinding tussen de nieuw te graven haven naar de Follegasloot doorsnijdt de oeverzone met status *EHS overige natuur*. Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied is het IJsselmeer op meer dan 6 kilometer ten zuidwesten van het plangebied.

3.3 Conclusies natuurwaarden

Ten opzichte van de quickscan uit 2010 moet rekening gehouden worden met de eventuele aanwezigheid van de ringslang. Daarnaast is het gebied van belang als broedbiotoop voor vogels en als foerageergebied voor vleermuizen. Overige streng beschermde soorten zijn uitgesloten.

Ten opzichte van 2010 heeft het plangebied nog maar een kleine overlap met de EHS / het NNN. De verbinding met de Follegasloot doorsnijdt de oever met de status *EHS overige natuur*. Hiervoor is in overleg met de provincie een compensatieplan vastgesteld, waarbij het oostelijk deel van het gebied wordt ingericht als weidevogelgebied.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies onderzoek

Tabel 4.1: Mogelijk aanwezige beschermde soorten in het projectgebied.

Soort	Beschermingsregime	Aanwezigheid	Toelichting
broedvogels	Artikel 3.1 // Artikel 3.5	waarschijnlijk	geschikt als broedbiotoop voor weidevogels en algemene vogelsoorten
vleermuizen	Artikel 3.5	waarschijnlijk	foerageergebied
ringslang	Artikel 3.5 // Artikel 3.10	mogelijk	kans op zwervende individuen

4.2 Toetsing Wet natuurbescherming

Uit de bureaustudie en het terreinbezoek blijkt dat op het plangebied enkele algemeen beschermde soorten verwacht worden. Per soortgroep zijn de mogelijke effecten van de voorgenomen ingrepen in beeld gebracht. Zo nodig zijn mitigerende maatregelen voorgesteld.

4.2.1 Vogels

In het algemeen kan worden gesteld dat ingrepen in een gebied tijdens het broedseizoen (15 maart - 15 augustus) sterke negatieve effecten hebben op de meeste vogelsoorten door vernietiging van broedplaatsen en verstoring van de reproductie. Wettelijk gezien wordt daarom ook geen ontheffing verleend indien (broed)vogels worden verstoord.

In het projectgebied zijn broedvogels te verwachten. Verstoring van broedende vogels leidt voor de meeste soorten tot negatieve effecten, zoals het in de steek laten van eieren of jongen. Vanuit de Wet natuurbescherming is het daarom verboden om broedende vogels te verstoren. Hiervoor kan ook geen ontheffing worden verkregen. In de praktijk betekent dit meestal dat de werkzaamheden buiten het broedseizoen gestart moeten worden. Het broedseizoen loopt van circa 15 maart t/m circa 15 augustus.

De effecten op (broed)vogels in het plangebied en de directe omgeving zullen beperkt zijn indien de werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden. Buiten het broedseizoen treedt enige verstoring op, maar dit resulteert alleen in het opvliegen van betreffende vogels. In de directe omgeving zijn er voldoende alternatieven om voedsel en/of rust te zoeken.

De gunstige staat van instandhouding van voorkomende of verwachte vogelsoorten zal niet worden aangetast wanneer werkzaamheden buiten het broedseizoen worden uitgevoerd.

4.2.2 Zoogdieren

In de omgeving van plangebied is het voorkomen van vleermuizen bekend. Vleermuizen maken, afhankelijk van de soort, gebruik van lijnelementen om de foerageren en als vliegroute. Het verwijderen van deze elementen leidt tot het onbereikbaar worden van geschikt leefgebied. Bovendien leiden de werkzaamheden veelal tot verstoring en/of doding van zoogdieren (met name vleermuizen). Vleermuizen zijn strikt beschermde diersoorten (bijlage 4 van de Habitatrichtlijn). Voor het verstoren of vernietigen van vaste verblijfplaatsen geldt het strengste afwegingskader.

In het weiland en EHS-gebied komen geen verblijfplaatsen voor vleermuizen voor. Wel maken vleermuizen van de vaart en lijnelementen gebruik als foerageergebied en vliegroute. Wanneer als gevolg van de nieuwe inrichting veel extra verlichting wordt aangebracht worden deze lijnelementen, en met name de vaart, ongeschikt als vlieg- en foerageerroute voor bijvoorbeeld de Meervleermuis. Daarnaast kan menselijke aanwezigheid de geschiktheid van de vlieg- en foerageerroute aantasten.

De verdeling van water, grasland en opgaand groen verandert in het plangebied. Er ontstaan meer overgangen tussen water en land, waardoor de kwaliteit van het foerageergebied voor vleermuizen waarschijnlijk verbetert. Anderzijds kunnen delen van het plangebied door verlichting minder geschikt worden en kan een essentiële vliegroute van de meervleermuis over de Follegasloot ongeschikt worden. Om het ontstaan van een zone met kunstlicht te voorkomen mag er tijdens de aanleg van de woonbootligplaatsen geen licht van bouwlampen over de Follegasloot schijnen in de periode van april t/m half oktober. In de uiteindelijke situatie wordt nachtelijk kunstlicht van de Follegasloot afgeschermd doordat de huidige kade zich tussen de Follegasloot en de woonboten bevindt. Op de kade is geen verlichting toegestaan. Door deze mitigerende maatregelen zijn er geen negatieve effecten te verwachten op de meervleermuizen die de Follegasloot gebruiken als vliegroute of foerageergebied.

Daarnaast worden in het projectgebied enkele lichter beschermde zoogdiersoorten verwacht. De werkzaamheden zullen slechts kleine delen van het terrein ongeschikt maken als leefgebied voor de aanwezige muizen en andere zoogdieren. Ruimtelijke ingrepen kunnen met name directe schade veroorzaken aan kleine zoogdieren, zoals veldmuizen en spitsmuizen. Deze schade is moeilijk te voorkomen omdat deze soorten bij gevaar hun hol in vluchten. Deze soorten komen verspreid voor op en rond het gehele plangebied. Deze algemene soorten leven niet in kolonies en planten zich bij gunstige omstandigheden het gehele jaar voort. Hierdoor zal geen schade op populatieniveau plaatsvinden.

4.2.3 Amfibieën, reptielen en vissen

De aanwezige beschermde amfibieën waaraan als gevolg van een project schade wordt toegebracht, zijn allen algemeen voorkomende soorten waarvoor bij ingrepen in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen een provinciale vrijstelling geldt. De gunstige staat van instandhouding van de mogelijke aanwezige amfibieën zal niet worden aangetast als gevolg van een ingreep. Wanneer er werkzaamheden in de watergang plaats vinden, geldt dat de watertemperatuur boven 10 graden Celsius moet zijn. Vissen zijn dan actief en hebben voldoende gelegenheid om te vluchten. Als aan deze voorwaarde wordt voldaan wordt de gunstige staat van instandhouding van aanwezige vissen niet aangetast.

Om te voorkomen dat ringslangen als gevolg van de werkzaamheden worden verstoord, verwond of gedood, wordt geadviseerd om het deel van de kade waar de doorbraak plaatsvindt tussen 15 augustus (na het broedseizoen) en vóór half oktober (voorafgaand aan de winterslaap van de ringslang) te maaien. Effecten op populaties zijn uitgesloten.

In het projectgebied komen in de Follegasloot algemene vissoorten voor. Negatieve effecten op beschermde soorten zijn uitgesloten.

4.2.4 Conclusies soortbescherming

Het plangebied en de ruimtelijk ingreep in het plangebied heeft in beperkt mate een negatief effect op een aantal (algemeen voorkomende) beschermde soorten. Vooral door de planning en fasering van werkzaamheden hierop aan te passen kunnen effecten beperkt blijven.

Wanneer versturende werkzaamheden, zoals het kappen van struiken en bomen en het graven, buiten het broed- en voortplantingseizoen (circa 15 maart t/m circa 15 juli) starten, zijn er geen effecten op de gunstige staat van instandhouding van broedende vogels.

Mogelijk komt de ringslang voor. Door het nemen van mitigerende maatregelen, zie paragraaf 4.2.3, kan een negatief effect op deze soort worden voorkomen en zijn er geen effecten op de gunstige staat van instandhouding te verwachten.

4.3 Aanbevelingen

4.3.1 Broedende vogels

Verstoring van broedende vogels leidt voor de meeste soorten tot negatieve effecten, zoals het in de steek laten van eieren of jongen. Vanuit de Flora- en faunawet is het daarom verboden om broedende vogels te verstoren. Hiervoor kan ook geen ontheffing worden verkregen. In de praktijk betekent dit dat bosschages en bomen niet tijdens het broedseizoen gekapt worden en graafwerkzaamheden buiten het broedseizoen plaats vinden, tenzij door een ecooloog na veldinspectie is aangetoond dat er geen broedende vogels in het plangebied voorkomen.

Globaal loopt het broedseizoen van circa 15 maart t/m circa 15 augustus, indien nabij deze data werkzaamheden moeten plaatsvinden, is het aan te raden om alsnog een ecooloog het plangebied te laten controleren op broedende vogels aangezien vele soorten reeds in februari op eieren zitten.

4.3.2 Vleermuizen

Negatieve effecten op de essentiële vliegroute van de meervleermuis zijn voorkomen doordat de kade onverlicht blijft en de haven afschermt van de Follegasloot. Het is aan te bevelen om,

wanneer er buitenverlichting wordt geplaatst amberkleurige verlichting toe te passen en het licht af te schermen van de omgeving om het gebied, om het gebied 's nachts zo donker mogelijk te houden.

4.3.3 Overige zoogdieren en amfibieën

Er worden algemeen voorkomende zoogdieren en amfibieën verwacht. Om de negatieve effecten op kleine zoogdieren en amfibieën te verminderen wordt aanbevolen om de graafwerkzaamheden vanuit één richting te starten, zodat dieren kunnen vluchten. Het wordt aanbevolen om ten behoeve van de winterslaap van een aantal zoogdieren, buiten hun inactieve periode te werken.

4.3.4 Ringslang

Om te voorkomen dat ringslangen als gevolg van de werkzaamheden worden verstoord, verwond of gedood, wordt geadviseerd om de kade, voorafgaand aan de doorbraak te maaien, tussen 15 augustus en oktober.

4.3.5 Vissen

Bij werkzaamheden in de watergangen moet de watertemperatuur boven de 10 graden Celsius zijn. Vissen zijn dan actief en kunnen bij gevaar gemakkelijk vluchten.

4.3.6 Algemene zorgplicht

Er geldt een algemene zorgplicht. Door het uitvoeren van een aantal zorgplicht gerelateerde maatregelen, wordt voldaan aan de zorgplicht en kan de gunstige staat van instandhouding worden gegarandeerd.

In het plangebied (exclusief kade - zie 4.2.3/4.3.4) moet de ruige vegetatie vóór 1 november worden gemaaid, zodat algemene zoogdieren en amfibieën het plangebied vóór de winterperiode kunnen ontluchten.

Hierbij kan verder gedacht worden aan het aanhouden van vaste rijroutes en het zorgen voor vluchtmogelijkheden voor de soorten).

5 Bronnen

Bos, F.G., Bosveld, M.A., Groenendijk, D.G., Van Swaay, C.A.M. & Wynhoff, I., 2006. De dagvlinders van Nederland - verspreiding en bescherming. Nederlandse Fauna 7. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & EISNederland, in samenwerking met De Vlinderstichting, Wageningen.

Creemers, R.C.M. en Delft, J.J.C.W. van (RAVON) (redactie), 2009. De Amfibieën en Reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna Deel 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde planten en dieren.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep. Augustus 2009.

Overig:

NDFF

www.ravon.nl
www.telmee.nl
www.zoogdiervereniging.nl
www.naturalis.nl
www.vivara.nl
www.vlinderstichting.nl

Over Antea Group

Van stad tot land, van water tot lucht; de adviseurs en ingenieurs van Antea Group dragen in Nederland sinds jaar en dag bij aan onze leefomgeving. We ontwerpen bruggen en wegen, realiseren woonwijken en waterwerken. Maar we zijn ook betrokken bij thema's zoals milieu, veiligheid, assetmanagement en energie. Onder de naam Oranjewoud groeiden we uit tot een allround en onafhankelijk partner voor bedrijfsleven en overheden. Als Antea Group zetten we deze expertise ook mondiaal in. Door hoogwaardige kennis te combineren met een pragmatische aanpak maken we oplossingen haalbaar én uitvoerbaar. Doelgericht, met oog voor duurzaamheid. Op deze manier anticiperen we op de vragen van vandaag en de oplossingen van de toekomst. Al meer dan 60 jaar.

Contactgegevens

Tolhuisweg 57
8443 DV HEERENVEEN
Postbus 24
8440 AA HEERENVEEN

E. anne.posthumus@anteagroup.com

www.anteagroup.nl

Copyright © 2017

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar worden
gemaakt door middel van druk, fotokopie,
elektronisch of op welke wijze dan ook,
zonder schriftelijke toestemming van de
auteurs.